

D. A. G.

MELETEMA PHILOSOPHICUM

De

PRUDENTIA
PHILOSOPHAN-
TIUM

Quod

Suffragante Ampliff. Fac. Philos. in Reg. academ. Aboënsi,

Sub MODERAMINE

VIRI CL.

D^N. ALGOTHI A.
SCARIN,

Hist. & phil. civ. prof. reg. & ord.

Pro GRADU

publico examini modeste submittit

STIPENDIARIUS REGIUS

JOHANNES FROSTERUS

Ostro-Botn.

die 19. Decembr. Anno MDCCXLIV:

loco horisque solitis.

ABOË, Excud. Joh. Kiampe, R. A. Typ.

MELIETEMA FEN OSOPHICUM
D. A. G.

PRUDENTIA
PHILOSOPHAN-
TIUM

Quod
Suffragane Augusti, etc. in reg. acad. Aboluit
SUB MODERAMINE
P. A. C.

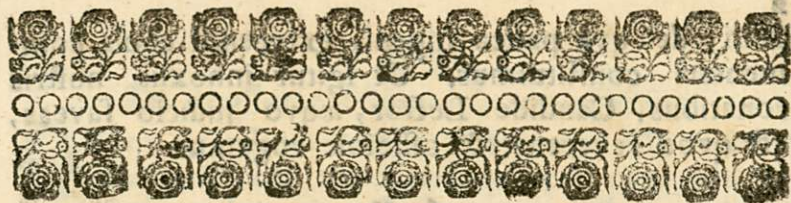
DR. ALGOTHI A.
SCARIN

Mit & phil. civ. prof. & ord.
PRO GRADU

JOHANNES FROSTERIUS
STRENTANUS REGIUS

die 14 Decembris Anno MDCCXLV
loco horarum solent.

ABOE, Rexend, sep. Kämpf, R. A. Typ.

S. I.

Ostenditur necessitas prudentia philosophantium.

Quam ardua & salebrosa sit via ad solidam & utilem scientiam rerum, quæ existunt, quarumlibet, præsertim naturalium ostendunt errores frequentes, qui in veri inquisitione committuntur; testantur quoque lentæ in illo studio progressionès; quantumvis strenui naturæ scrutatores, per tot secula, omnes ingenii sui vires, ut ad scopum, quem sibi præfixere, pervenirent, intenderint. Imo difficilis sit, necesse est, hæc via, cum res creatæ infinita sapientia sint conditæ, non ster vero intellectus, non tantum finitus sit, sed etiam vires ejus primitivæ ad assequendum fines naturales redditæ ineptæ, ad errores autem amplectendos maxime proclives. Ex quo apparet, maxima cum prudentia in scientiis esse versandum,

A

2
dum; de qua pauca ingenii exercendi causa commentari constituimus. Ut igitur innoxiiis nostris conatibus, Candide Lector, æquo judicio faveas, est quod reverenter & officiose rogamus.

§. II.

De necessaria intellectus emendatione.

Qui animum ad philosophandum appellit, in ipso limine hujus studii sollicitus esse debet de intellectus & voluntatis emendatione, eorumque culturam deinde per omnem cursum philosophicum arte conjungere oportet. Quod intellectum præcipue attinet, non opus est, ut multis assertum nostrum demonstremus, cum veritas ejus facile cuivis pateat. Neque nostrum nunc est inculcare regulas emendandi intellectum & ejus vires, cum de his in *Logicâ* pariterque *Morali* disciplina agi soleat. Sed hoc tantummodo, tanquam generalem observationem addimus: Quod qui prudenter in utroque genere versari velit, debeat esse bene instructus distincta cognitione regularum logicarum & habitu gaudere eas rite applicandi; Neque enim dubitamus, quin multi viri insignes non paucos errores evitassent, si distinctam habuissent cognitionem harum regularum. Regulæ autem omnes erunt quam maxime accommodatæ animæ naturæ, & indoli & ex ea derivatæ, si aliàs earum aliquis erit usus in praxi.

De necessaria Voluntatis emendatione.

Quam necessaria autem philosopho est rationis cultura, tam necessaria quoque censenda est emendatio voluntatis, affectuumque justum regimen atque temperamentum, quæ si omittatur cura, non potest non philosophus in officio suo turpiter hallucinari. Ex affectuum enim prædominio intellectus sæpissime præoccupatur & impeditur, ne veritatem assequi possit; sæpe voluptatibus, tædio laboris & meditationis, *Φιλανθία*, nimio amore & æstimatione aliorum, fastu & æmulatione in transversum abripimur: errores non solum adoptamus, sed etiam correctionis impatientes eosdem mordicus tenemus defendimusque; hinc pueriles & sæpe impiæ contentiones, cavillationes & hostiles persecutiones existunt. Infestissimi quoque errores, ut atheismus, naturalismus, scepticismus & qui reliqui sunt horrendi scopuli philosophantium, maxima ex parte voluntatis vitiis primam originem debent. Freqvens est; philosophia intricatis & spinosis quæstionibus; multa quoque impia exstant scripta, per quæ facile seduci possunt mortales, præsertim qui imbecilliores animo sunt, quorum vitiosa natura per se libenter amplectitur ea, quæ vitiis ejus aliquo modo faveant eaque palliare videri possint. Propterea in principio hujus stadii illud quam maxime studendum, ut animus in vera virtute confirmetur, & inflammetur puro veritatis a-

more ; ut affectus temperentur , & sic excludantur præjudicia & antiquitatis & novitatis , auctoritatis & nimiae confidentiae , quibus vitiis exclusis & quasi in prima herba suffocatis , brevis & magis expeditus datur labor , erit & ex consuetudine incrementum philosophiae propemodum sine negotio. Cum primis studendum , ut humilitas & modestia altas agant radices in animo ; humilitas nempe erga Deum & doctrinam caelestem , alias enim quadrabit in nos illud quod apostolus Paulus praedicat de gentium philosophis : *φάσκειντες εἶναι σοφοί, ἐσώφισθησαν.* Humilitas ita erit infixae animis ut semper retineamus vivam remembrance nostrae. Multi , inquit Seneca , *ad scientiam pervenissent , nisi se jam pervenisse existimarent.* vix enim dici potest , quantum cladem adferat scientiis fastus & vana sui praesumptio ; legnitiam certe & contemptum veritatum ab aliis anxie quaesitarum prolatarumque parit , imo multorum fabulosissimorum commentorum mater est , ad quaerunt nonnulli cum ignorantiam prodere nolunt , sed supra alios doctrinae laude eminere cupiunt.

§. IV.

Eandem ulterius commendat.

SI, prout dictum modo fuit , intellectus & voluntatis emendationem arte conjungimus , non solummodo evitamus multos errores , in quos per affectuum turbinem conjicimur , sed evadit ad illum

illum modum conformata cognitio nostra philo-
sophica, genuina etiam, & splendorem, quem inten-
dit consequitur nativum. Per philosophiam enim,
quæ studium sapientiæ importat, intendi debet,
& quantum fieri potest, promoveri ejusmodi scientia,
quæ in relatione ad legem, nosmet bonos reddi-
t: in convictu aliorum hominum quod ad vitam,
móratos sociales, itemq; tranquillós & hilares; quod
ad affectus, compositæ mentis, & deniqve prudentes
in actionibus peragendis, verbo, quæ ad promovendum
nostrum & aliorum commodum instruere & conformare poterit.
Quod si vero scientia nostra philosophica ad talem perfectionem non
adscenderit, manca adhuc est & jejuna. Quamobrem
dolendum quam maxime illud est, quod, licet Deus gemino nosmet lumine instruxerit, revelationis
nempe & rationis, ut eorum significatione ductuqve ad veram virtutem duceremur, accidat
satis sæpe tamen, ut tam doctrina cœlestis, quam potissimum
rationis, apud plerosqve in nuda & otiosa cognitione sine affectu
subsistat, cum plurimi de gloria & pane lucrandis philosophentur,
non respicientes ad finem hujus studii primarium & ultimum,
ex quo pretium suum & splendorem consequitur; Divinarum ut puta
perfectionum agnitionem & venerationem ad quam tota natura nos
tamen trahat atqve sollicitet, Rudiores homines in sua simplicitate
majore percelluntur rerum divinarum voluptate, cum Creatoris opera considerant,
quam

quam qui doctiores videri volunt, quibus quoti-
die plura documenta Divinæ bonitatis, potentia &
sapientia consideranda offeruntur. Causa forte est,
quod hi meditationes suas dirigant tantummodo ad
nova indes mirabilia detegenda, eorumque ratio-
nes explicandas, non alio fine, quam ut vel exple-
ant curiositatem suam, vel scientia gloriā conse-
quantur, cum inaudita semper & curiosa, quæ cu-
riosis exponant referantque, habent in promptu. Hinc
crebro fit, ut philosophia tractatio non primario diri-
gatur aut accommodetur ad virtutis & pietatis exerci-
tium, sed potius ad subtiles, easdemque, si usum
attenderimus, quem vitæ humanæ adferunt, steri-
les sæpe otiosasque speculationes.

S. V.

De adminiculis studii Philosophici.

Porro ut in Philosophia facilior detur progressus,
prudentia requirit, ut adminicula hujus studii com-
parandi ad manus sint. Primum igitur est, ut veri-
tates ab aliis inventas studiose nobis familiares red-
damus, quod fieri minime potest sine bonorum
librorum suppellectile & præceptoribus. Non no-
strum hic est agere de prudentia in eligendis li-
bris, neque de methodo eos legendi. Monemus
tantummodo cavendum esse a desultoria, depro-
peratâ & confusa lectione, quæ animo indiscretos
nos efficit, meditationem magis implicat quam
explicat, & demum attentionem omnem turbat &
interpellat. Inde definitiones & propositiones, de
qua

7
quarum veritate convicti sumus, fideliter memoriam mandandam; *tantum enim scimus quantum memoriam tenemus.* Quin efficiendum quoque crebra repetitione, ut definitiones & propositiones tam familiares nobis fiant, ut sponte memoriam subeant, & demum ulum suum exserant in novis veritatibus inveniendis iisdemque demonstrandis. Librorum autem lectioni non ita inhærendum, ut ex iis tantummodo nos discere posse existimemus, quæ scitu sint necessaria. Frequentari debent scholæ virorum eruditissimorum, qui ingenui sunt in veritate communicanda, eorumque consortium & consilia quærenda, quibus tamen omni sine auctoritatis præjudicio adhærendum. Insigne prudentiæ philosophicæ exemplum ediderunt, qui societates litterarias instituerunt, quo invento scientiarum auctus & incrementa admodum multum sunt procurata. Et certe, si quæ unquam iusta sint speranda scientiarum augmenta ad illum modum, vires multorum, plurimæ opes ad arduum iter illud exantlandum in medium conferri oportuit; unius enim hominis attentio, iudicium, opes, tempus & occasio non sufficiunt tanto labori. Ex eadem ratione utilissima censenda sunt commercia litterariâ itemque discursus & familiaria colloquia virorum eruditorum inter se, cum nempe ingenue communicant suas observationes & iudicia, auxiliatricesque manus sibi invicem porrigunt. Neque negligenda sunt colloquia hominum

cujuscumque status & conditionis, artificum, nautarum, eorumque, qui in rebus œconomicis versantur. Illis quippe interdum talia observare contingit, quæ alias nunquam philosopho in mentem venire poterint. Commendanda quoque sunt itinera non solum per exterarum regionum, verum etiam per unius cujusque patriam. Qui denique in philosophia, præsertim naturali, cum fructu versari vult, oportet illum non leviter esse versatum in Mathesi & Chymia. comparabit quoque instrumenta necessaria, ut observationes & experimenta instituire possit. Per omnes autem philosophiæ partes historiarum utilitas se diffundit, quippe non solummodo est prudentiæ philosophicæ mater, sed & cognitioni historicæ omnis cognitio philosophica tamquam firmissimo fundamento unice est superstruenda: adeoque apparet prudenti philosopho maxime necessariam esse historiarum cognitionem.

§. VI.

Generalia quadam circa principia & veritatum selectum monet.

ANTEQUAM ulterius progredimur ad exponendam prudentiam in inquirenda & tradenda veritate, quædam adhuc monenda sunt in antecessum. Primo solliciti esse debemus de ipsis fontibus, ex quibus veritatem deducere volumus. Deprehendimus namque philosophiæ omni ævo maximum accessisse damnum ex eo, quod philolophaturi experientiam unicam
ba-

9
basin & fundamentum cognitionis philosophicæ de-
seruerint, & ejus loco suas opiniones & hypothe-
ses protruserint, vel omnes veritates a priori & per
abstractiones suas detegere voluerint; cum com-
modius multo ab ipsa experientia detegi possint.
Unde philosophia multis fabulis pridem referta, &
loco solidæ doctrinæ, hominum mentes opinionum
vanitatibus expletæ fuerunt. Ut igitur cognitio
nostra certa sit & utilis, experientia fundamenti
loco ponenda, neq; alia in medium adferenda, quam
quæ ex ea rite derivari possunt. Culpani deinde
qui limites rationis & revelationis transponunt, aut
saltem uno thalamo miscent divinam & humanam
sapientiam, quippe quibus accidere crebro solet, ut
in summa incertitudine & densissimis tenebris de-
mum subsistant. Etenim sicut naturali lumini
plus virtutis, quam vulgo creditur inest, & proin-
de rationis nullo modo negligenda dictamina: ita
in congruū esset etiam imperium rationis in reve-
lationem moliri, id quod fieret, sicubi ex principiis
rationis derivare aggrediretur quisquam abstrusas
veritates revelatasque, quarum convictio & obfi-
gnatio devenit superne, & non impetratur ratioci-
nando & speculando, sed *ἐν ὑπακοῇ τῆς πίστεως* Joh. 3:
33 7: 17. Quemadmodum ab altera parte iterum
peccant, qui sacram scripturam male interpretantur
& falsis interpretationibus suis utuntur ad impu-
gnandum veritates rationales & physicas. Tan-
dem in philosophiæ studio perpendendum, an res,

in quarum investigatione versamur, sint utiles & scitu necessariae. Dolendum omni ævo philosophos multam operam impendisse in res obscuras & minus utiles; contra vero res utilissimas & proinde accuratiori cognitione dignissimas turpiter fuisse neglectas. Quid multis? Philosophia, licet in novas subinde formas sit transfusa, semper tamen hæc scoria eidem adhæserunt. Propterea, cum *ars sit longa, vita brevis utiliaque primum querenda, jucunda deinceps*, selectum veritatum observare maximi est momenti.

§. VII.

De prudentia in invenienda veritate a posteriori.

Duplex omnino datur ad veritatem accessus. Vel enim sensu duce detegimus veritatem, vel concludendo ex cognitis veritatibus eandem assequimur. In cognitione per sensus, curandum, ut sensibus sua debita constet certitudo, ut nempe adsint omnia ad rite sentiendum requisita. Diutius quoque inhærendum considerationi rei, & si fieri potest, sententiam non uni simpliciter subjicienda, quo ipso clariorem forte consequi licebit ideam. In observationibus & experimentis instituendis causisque phenomenon assignandis probe considerandus est status rerum & minimæ circumstantiæ. inquirendum an quidpiam peregrini rebus inexistat, ex quo mutatio dependere posset. Observationes & experimenta prudenti dis-

fidencia sunt excutienda & diversis temporibus, locis & circumstantiis iteranda. Vires causæ & effectus conferendæ & metiendæ; Quæ autem rariores sunt observationes & experimenta accurate debent describi, & cum aliis communicari. Maxime autem hic cavendum, ne iudicia nostra cum ipsis factis confundamus, & sic committamus horrendum illud vitium subreptionis. Prolixum nobis esset enumerare hic prudentiæ regulas, quæ observandæ sunt circa aliorum narrationes, breviter illas complexus est Baumeisterus in Institution. Phil. Rat. Cap. IV.

§. VIII.

De prudentia in inveniendâ veritate a priori.

IN inveniendâ veritate a priori, prudenti oculo respiciendum ad principia quibus utimur, & deinde ad modum concludendi. Ut vero errores evitemus, regulæ Logicæ, quæ docent qualia debeant esse principia & qualis modus demonstrandi, familiares nobis esse debent, eæque sedulo adplicandæ. Ne quid de eo dicam, quod ad examen ratiocinatorum, propterea tempus iustum atque necessarium fuerit adhibendum. Veritatem autem a priori invenire res est difficillima, requiritur namque ad illam intellectus in meditando exercitatus, qui cognitas veritates novit rite subordinare & connectere, requiruntur artificia heuristica, & notitia principiorum plurimorum: quæ principia adeo familiaria esse debent, ut sponte memoriam subeant

12
& præmissas syllogismorum offerant: Quæ si abfuerint ab inventore, veritatem a priori detegere non valet. Constat experientia, quod, qui in una scientiarum parte multas invenerunt veritates, in alia iterum, irrito successu, operam impenderint, & graves lapsus commiserint, propterea quod principia ejus studii ipsis non satis familiaria fuerint. Svadet igitur prudentia, ne inventoris laborem aggrediamur nisi certi fuerimus nos gaudere requisitis inventoris; præcipue cognitione principiorum necessariorum, vel ad minimum, nisi scierimus nos defectum illum facile supplere posse.

§. IX.

De prudentia in dijudicanda veritate.

Incumbit philosopho, nisi sectarium agere velit, examinare aliorum sententias antequam eas adoptat. In quo opere justo plus seduli sunt non nulli; multi quippe de rebus levissimis gravia movent certamina, non adeo solliciti de augmentis scientiarum, quam potius ut aliorum clade, suum honorem & opes augeant. Sed veri nominis philosopho res tantummodo est de sola veritate utili & necessaria, cujus patrocinium suscipit, exploratis primum viribus suis. Multi quippe pruritu altercandi ejusmodi rerum dijudicationem aggrediuntur, quæ captum eorum superant, quo ipso res magis confundunt quam illustrent, ansumque præbent multis controversiis & scriptis eristicis, quæ in re prostant odiosa omnium tempo-

po-

porum exempla. Inconsultum quoque dijudicare & impugnare aliorum scripta, quæ nondum legere nobismet ipsis licuit; Cum hac ratione multos frustra videmus in pugnam descendisse. Quantum fieri potest sententia alterius candide explicanda, & si sufficienter non fuerit probata, prematurque difficultatibus, non statim tamquam erronea rejicienda & deridenda. Expectandum donec tempus veritatem in lucem protrahet: *opinionum quippe commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.* Cicero de Nat. Deor. Lib. 2 Cavendum quam maxime a præconceptis opinionibus, studio antiquitatis & novitatis præpostero, partiumque studio. Nec unquam nisi cum modestia tractandus est auctor, de cujus sententia judicium est ferendum, neque eidem consequentiæ erroneæ & ridiculæ imputandæ & obtrudendæ. Consultum quoque est reticere interdum contrariæ sententiæ auctorem, cum sententia ejus est refutanda.

§. X.

De prudentia in communicanda veritate.

Quemadmodum unumquemque oportet in suo statu & conditione, quantum potest, communi utilitati interservire, ita quoque Philosophus, qui scientiis incumbit, easdem ad utilitatem communem conferre imprimis sibi propositum habet. Eius finis ut rite compos evadat, neque sibi soli sapere aliis existimetur, quæ ipse invenerit aut addiderit, cum aliis communicabit. in quo tamen habebit rationem personæ, cui veritatem commu-

mu-

nicat & selectum veritatum prius instituet, attemperabitque se cujusque captui, ætati, statui & conditioni, item temporis habenda est ratio, & modi quo veritas optime insinuari potest animis auditorum. Perspicuitati & soliditati quam maxime studebit philosophus. Verba igitur obscura & indeterminati significatus explicanda, & constans significatus eis vindicandus. Non tamen convenit luxuriare definitionibus, quod tædium adfert & interdum magis rem obscurat, quam illustrat. Neque negligenda est orationis elegantia, quæ perspicuitati & brevitati non adversatur, studendumque ut dicendi genus sit sære, promptum & expeditum. Evitanda quoque sunt verba oblique pungentia, quia animum turbant; abstinendum non minus a jactatione & meritorum in rem litterariam recitatione propriorum, quæ quorundam tædiosa est consuetudo. Soliditati, uti dixi, maxime studendum, at simul evitandus est pædantis mus demonstrandi, quando sine causa proluxæ demonstrationes adhibentur, neque consultum ubique uti stylo mathematico, cum sine eo quoque evidentia rerum obrineri possit.

§. XI.

De prudentia philosophantium, quod ad mores.

Restat ut pauca tantum de philosophantium, quod ad mores, prudentia addamus. Philosophi qui majore veritatum cognitione gaudent quam alii, deberent quoque antecellere alios virtute, neque

doctrinam suam contrariis factis contaminare & aliorum ludibrio exponere, quod deinde non potest non in studii philosophici damnum vergere. Docet usus ipse rerum, quod philosophi, Principum aliorumque in se & litteras excitant odium, vernaculis & ad ipsos solum spectantibus vitiis, utpote morositate, rixis, decori neglectu, jaſtantia, vanitate studiorum & loqvacitate: præcipue verò cum ejus modi res & facta rigide & superbe taxare, imò de iisdem præcipere auſi fuerint, in quibus nulla ipsis experientia nullus usus sed, tantum abstractæ & perverse applicatæ ideæ argumento sunt. Oportet philosophum ab ejusmodi vitiis eo diligentius sibi cavere, quanto facilius ea cum literarum studiis se insinuant. Moderandus insuper studiorum sive librorum amor, ut non plane negligantur res œconomicæ, debita corporis cura & exercitatio, quæ sanitatem conservat; comparanda quoque necessaria cognitio rerum aliarum & artium, quibus opus est in republica, cum non scholas sed imprimis vitæ dum vita suppetit, homini sit discendum.

